

Jurmo 2.10.2004

Lintuhavainnon
Tuntomerkkianalyysi

PERUSTIEDOT

Paikka: Korppoo, Jurmo, Länsiriuutta

Aika: 2.10.2004 11:05 – 12:30

Etäisyys: 70 – 80 m tuntomerkkejä kirjattaessa

Optiikka: 20- 60 mm zoom (Kowa 821) ja 20 x (vanha Kowa), kiikarit molemmilla.

Sää: aurinkoinen, kirkas päivä, tyyni ("pläjä"), valo sivulta, erinomaiset tarkkailuolosuhteet

Biotooppi: Kivikkoranta

Tilanne:

Lintu löytyi rannalta, aivan sen vieressä uineen naurulokin viereltä. Nousi kivien välistä kokonaan näkyville (etäisyys n. 150 m). Ensireaktio oli: "mikä helkutti tuo on?". Viklomainen se ei ollut ja lokin vieressä lintu oli aivan liian pieni esim. valkovikloksi. Vaaleus sopi Suomessa yleisistä kahlaajista vain valkovikloon, ja siksi vielä erikseen tarkistimme ja suljimme pois sen vaihtoehdon. Näin jäljelle jäi vain rariteettimahdollisuus. Etenimme n. 70 m etäisyyteen ja pysähdyimme kirjaamaan tuntomerkit. N. 20 minuutin tarkkailun jälkeen lintu nousi ylemmäs rannalle samalle kohtaa kahden tundurkurmitsan ja yhden kapustarinnan seuraan (lintujen etäisyydet toisistaan enimmillään kymmeniä senttejä; näkyvät kuvassa). Saimme yhden heikkotasaisen kuvan.

Yritimme sitten miettiä lajia, ja koska ainoa mieleen tullut valkovikloa selvästi pienempi näin vaalea kahlaaja on lampiviklo, järkeilimme sen olevan lampiviklo. Puolustukseksi sanottakoon, ettei Arto ollut koskaan aikaisemmin nähnyt lampivikloa, ja Pekkakin vain nopeasti muiden vahvistaessa lajin, joten alustava määrittäminen perustui ainoastaan väriin ja kokoon. Tämän jälkeen soitimme J. Pihalle Lintuasemalle, joka kertoi talvipukuisen lampiviklon tuntomerkit. Ne täsmäsivät luettuina kohtuullisen hyvin. Yritimme vielä lähemmäs paremman tarkkailuaseman toivossa, mutta ensin pakenivat tundurkurmitsat ja sen jälkeen seurattu yksilö lähti n. 50 m etäisyydeltä ja laskeutui n. 200 m päähän samalle riutalle rinteeseen taakse piiloon. Jäimme odottamaan toisia vajaan tunnin ajaksi. Kun kaikki olivat paikalla, lähestyimme lintuja uudestaan. Lintu pakeni kolmen valkoviklon kanssa n. 80 m etäisyydeltä (ei enää nähty maassa) ja laskeutui läheisen saaren (Heinäsaari) katvepuolelle. Määrittäminen jäi silleen, kunnes eräät asiantuntijat esittivät perustellun epäilyn, jonka jälkeen tehtiin tässä dokumentissa kuvattu tarkempi tutkimus, ja päädyttiin ensin hylkäämään lampiviklo ja sitten kurppelolajiin ja myöhemmin rämekurppeloon.

Havaitsijat: Arto Kalliola (kokemusvuosia 37) ja Pekka Sarvela (10), poistumislennossa myös Juhana ja Samuel Piha, Aatu ja Eetu Lehto sekä Markus Mattila

Vertailulajit: naurulokki, tundurkurmitsa, kapustarinta, valkoviklo (aikajärjestyksessä)

Äänet: ei äänneilyt

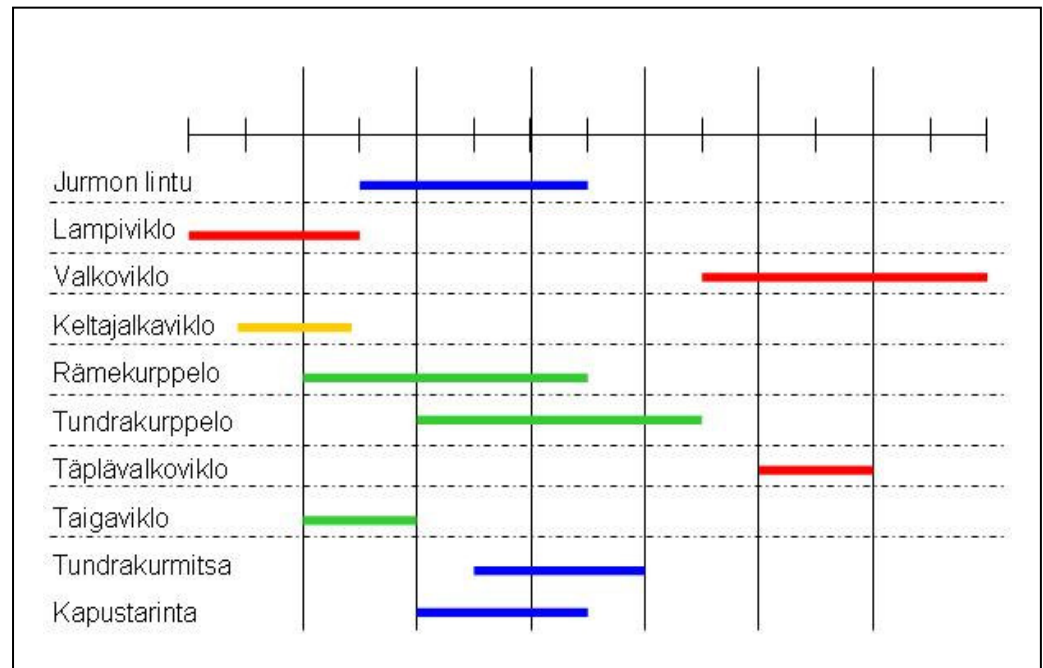
Koko: Linnun koko on varsin hyvin haarukassa. Lintu nähtiin ensin naurulokin vierellä, ja silloin se arvioitiin lampiviklon kokoiseksi. Tämän jälkeen sitä vertailtiin paikallaan tundrakurmitsaan ja kapustarintaan, ja se oli lievästi pienempi kuin tundrakurmitsa, suunnilleen kapustarinnan kokoinen. Lopuksi lintu nähtiin lennossa kolmen valkoviklon kanssa ja siinä yhteydessä se oli niin paljon pienempi, että se kokonsa (ja värinsä) puolesta hyväksyttiin lampivikloksi. Myöhemmin muutama mittasuhde on mitattu valokuvasta (jossa ainakin joidenkin katsojien mukaan lintu näyttää isommalta kuin vertailulinnut, mutta mittaus osoittaa ettei näin ole). Johtopäätös mittauksesta on se, että lintu on kapustarinnan kokoinen, hieman pienempi kuin tundrakurmitsa, eli sama, mikä arvioitiin maastossa.

Mainittujen lajien keskipituudet ovat eri lähteistä kerättyjen tietojen mukaan seuraavat:

Kapustarinta 26 - 29
Tundrakurmitsa 27 – 30
Valkoviklo 31 – 36
Naurulokki 34 – 38

Näiden tietojen perusteella linnun pituus on välillä 25 – 29 cm. Pitkä/lyhyt kaula, nokka tai pyrstö tai solakka/tukeva rakenne voisi vaikuttaa kokovaikutelmaan, mikä on huomioitu vertailussa.

Rämekurppelon pituudeksi ilmoitetaan 11” (keskipituus, 27,5 cm) ja 25 - 29 cm. Yhden lähteen mukaan tundrakurppelon keskipituus on 12” eli 30 cm, ja toisen 27 -30 cm, eli se on hieman suurempi kuin rämekurppelo. Kurppelot osuvat vaihteluvälille. Kokoa arvioitaessa on huomioitu se, että eri lähteissä lintujen koot vaihtelevat. Niiden avulla on ensisijaisesti etsitty lajien välisiä kokosuhteita. On myös oletettu, että samassa lähteessä lajien väliset kokosuhteet ovat oikeampia kuin kahden eri lähteen antamien pituustietojen vertailussa syntyvä suhde. Osassa lähteitä on vain keskipituus. Tällöin vaihteluväliksi on otettu +/- 1 cm.

Nokan kaarevuus:

Valokuvassa nokka kiistatta kaartuu lievästi alaspäin, vaikka muistiinpanojen mukaan se oli suora. Siksi ylöspäin kaartuva nokka ei vastaa tuntomerkkiä, varsinkaan, jos se on kärkeä kohti oheneva. Tundrakurppelon nokka on suora ja rämekurppelon nokka kaartuu lievästi alaspäin, kuitenkin niin vähän, että kaarevuutta on joskus vaikea havaita. Tosin päinvastaisiakin tuloksia on esitetty, joten ilmeisesti sekä räme- että tundrakurppelon nokka voi toisinaan olla suora tai lievästi alaspäin kaareva.

Nokan väri:

Nokka oli yksivärinen musta tai tummanharmaa. Valko- ja täplävalkoviklolla on kuvissa enimmäkseen kaksivärinen nokka, mutta on myös kuvia, joissa nokka näyttää yksiväriseltä. Siksi vain keltainen.

Lampiviklo	Valkoviklo	Keltajalkaviklo	Rämekurppelo	Tundrakurppelo	Täplävalkoviklo	Taigaviklo
Yellow	Red	Yellow	Green	Green	Red	Green

Lampiviklo	Valkoviklo	Keltajalkaviklo	Rämekurppelo	Tundrakurppelo	Täplävalkoviklo	Taigaviklo
Green	Yellow	Green	Green	Green	Yellow	Green

Muoto:

Muoto on tekijä, johon varsin moni valokuvan nähnyt asiantuntija on kiinnittänyt huomion ja ilmoittanut, ettei se ole ollenkaan sovi lampivikloon ja sopii huonosti mihinkään muuhunkaan vikloon. Ja jokainen (jonka tiedämme) pitää lintua kurppelon muotoisena (vrt. oheinen kuva, varsinkin etualalla oleva yksilö) tai muotoa kurppeloon sopivana.

Lampiviklo	Valkoviklo	Keltajalkaviklo	Rämekurppelo	Tundrakurppelo	Täplävalkoviklo	Taigaviklo
Red	Yellow	Yellow	Green	Yellow	Yellow	Green

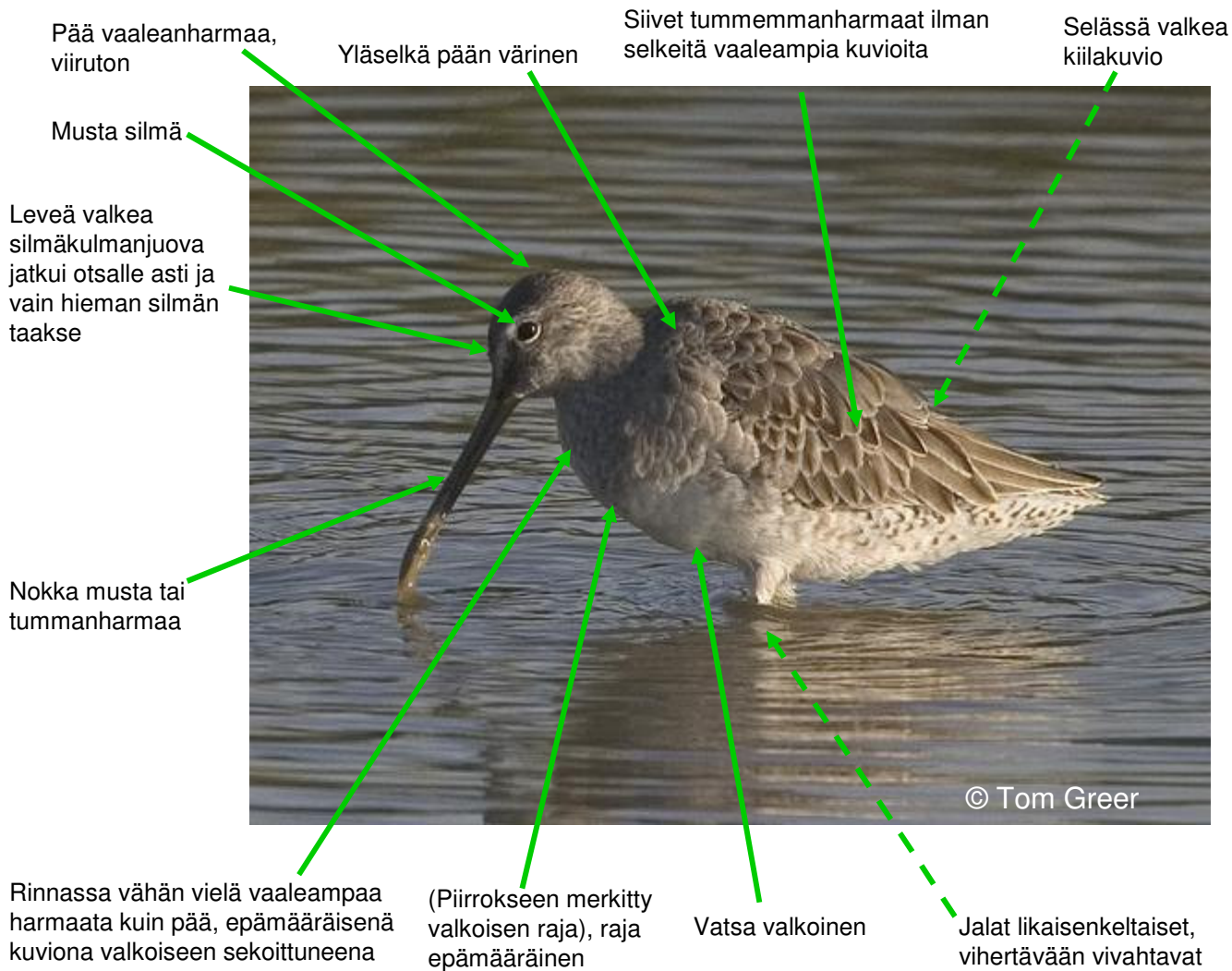
Melkein talvipukuisia rämekurppeloita

Copyright Paul Wiesike/www.birdforum.net
Paikka ei tiedossa, aika **luultavasti**
marraskuun alkupuoli 2003.

VÄRITYS

Vaalein rämekurppelo on griseus-alalaji, joka elää Kanadan itäosissa. Käytävissä oli piirroskuvia sekä vaihtopukuisen valokuvia, lopulta myös kolme talvikuvaa (Kaliforniasta ja Euroopasta (Irlannista)). Rämekurppelo alkaa vaihtaa talvipukua jo elokuussa, joten talvipukuinen rämekurppelo on lokakuussa normaali (kuvia talvipukuisista lokakuussa löytyi). Tundrakurppelon talvipukukuvat ovat Amerikan länsirannikolta, joten niiden on syytä olettaa olevan Alaskan kantaa. Jurmon kuva on otettu voimakkaassa etusivuvälissä, jolloin kontrasti on ylikorostunut (tämän voi päätellä kuvastakin). Alla oleva lintu puolestaan seisoo vedessä eikä auringonvaloa ole (ei varjoa), jolloin lintu näyttää kuvassa tummemmalta kuin on.

Oheiseen rämekurppeloon on merkitty kaikki Jurmon linnun värituntomerkit. Tundrakurppelo on hyvin samanvärinen. Erot ovat pieniä, mutta selkeitä. Tundrakurppelo on tätä tummempi ja rämekurppelo (kuten Jurmon lintukin) on vaaleampi.

Käsittelyyn otetut erot ovat sellaisia, että ne on sekä todettu kuvista että mainittu kirjallisuudessa.

Erojen merkittävyyden arvioinnissa on merkitystä sillä, että tuntomerkit on noteerattu tietämättä, mitä tuntomerkkejä pitäisi tarkastella.

Selän väri:

Selän väri on tummanharmaa ilman selkeitä kuvioita. Yläselkä on siiven peitinhöyheniä vaaleampi. Keltajalkaviklon selkä on selkeästi täplikäs, ja keltaisiksi merkityillä on selvästi enemmän kuviointia. Rämekurppelon väritys on todettavissa talvipukuisista kuvista muistiinpanojen mukaiseksi.

(Tundrakurppelon vaaleimmilla yksilöillä peitinhöyhenten ruoto on paljon tummempi kuin muu höyhen, jonka olisi pitänyt näkyä kuvioina, jos lintu olisi tundrakurppelo. Ero on selvempi kuin rämekurppelolla - tätä tietoa ei ole käytetty vertailussa).

Pään väri:

Linnun pää on muistiinpanojen mukaan tasaisen harmaa. Monilla vertailulajeilla on selkeästi viiruinen pää (mm. lampiviklolla). On kuitenkin mahdollista, että viiruisuus olisi jäänyt huomaamatta, ja siksi ei punaista ole käytetty.

Lampiviklo	Valkoviklo	Keltajalkaviklo	Rämekurppelo	Tundrakurppelo	Täpläviklo	Taigaviklo
Yellow	Green	Red	Green	Green	Green	Green

Lampiviklo	Valkoviklo	Keltajalkaviklo	Rämekurppelo	Tundrakurppelo	Täpläviklo	Taigaviklo
Yellow	Green	Yellow	Green	Green	Yellow	Green

YHTEENVETO

	Lampiviklo	Valkoviklo	Keltajalkaviklo	Rämekurppelo	Tundrakurppelo	Täplävalkoviklo	Taigaviklo
Tuntomerkki							
Koko	Red	Red	Yellow	Green	Green	Red	Green
Nokan pituus	Green	Green	Red	Green	Red	Green	Red
Nokan paksuus	Red	Red	Red	Green	Red	Yellow	Yellow
Nokan kaarevuus	Yellow	Red	Yellow	Green	Green	Red	Green
Nokan väri	Green	Yellow	Green	Green	Green	Yellow	Green
Jalan pituus	Green	Yellow	Green	Green	Green	Red	Red
Jalan väri	Green	Green	Yellow	Green	Green	Yellow	Yellow
Muoto	Red	Yellow	Green	Green	Green	Yellow	Green
Silmäkulma, ohjas ja otsa	Yellow	Yellow	Green	Green	Green	Red	Green
Silmän väri	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Kurkun ja rinnan yläosan väri	Green	Green	Green	Green	Yellow	Green	Yellow
Selän väri	Yellow	Green	Red	Green	Green	Green	Green
Pään väri	Yellow	Green	Yellow	Green	Green	Green	Green
Rinnan alaosan ja vatsan väri	Green	Green	Green	Green	Red	Green	Yellow
Yleisväri	Green	Green	Yellow	Green	Yellow	Green	Green
Selän kiila	Green	Green	Red	Green	Green	Green	Green

Vertailun lopputulos on täysin selvä:

Jurmon lintu ei voi olla mikään muu kuin rämekurppelo (talvipukuinen aikuinen, mahd. koiras) tai sitten jokin laji, joka ei ollut mukana vertailussa. Tällaista lajia ei ole tiedossa. Vertailussa on erityisesti pyritty huomioimaan tundrakurppelon mahdollisuus, koska se lähisukulaisena on hyvin samannäköinen, ja käytännössä ainoa vaihtoehto, joka voisi kyseenalaistaa määrittelyn. On selvää, että mielipiteet voivat erota jonkin tai joidenkin tuntomerkkien kohdalla. Mielestämme olemme olleet varovaisia ja rajatapauksissa käyttäneet vihreää mieluummin kuin keltaista ja keltaista mieluummin kuin punaista. Ero on kuitenkin niin selkeä jokaiseen lajiin, että tulos ei vähäisempien mielipide-erojen vuoksi muutu.

Tärkeimmät erot, joiden vuoksi tundrakurppelo ei tule kyseeseen, ovat **nokan pituus, nokan tyven muoto ja harmaan ja valkean rajan sijainti rinnassa**. Lisäksi tundrakurppeloon sopivat huonosti **muutkin värierot** (mm. rinta). Erot, joiden vuoksi muut lajit eivät tule kyseeseen, ovat punaisella oheisessa kaaviossa.

LÄHTEET

Vertailussa on käytetty seuraavia tietolähteitä:

- Field Guide to the Birds of North America, National Geographic Society
- **Laine:** Suomalainen Lintuopas: Helsinki Media, 1998
- **Laine, Neuvonen, Poutanen (toim.):** Suomen Luonto, Linnut, Osa 2, Weilin&Göös, 1992
- **Mullarney, Svensson, Zetterström:** Lintuopas, Euroopan ja Välimeren alueen linnut, Otava 2003
- Shorebirds (lainaus välikäden kautta)
- **Strange:** A Photographic Guide to the Birds of Thailand, Periplus, 2000
- **Vuorinen, Prater, Marchant:** Kahlaajaopas, Lintutieto, 1979
- Useita kymmeniä web-sivustoja, mm. www.surfbirds.com

Muitakin kirjoja on tutkittu, mutta niissä ei ole ollut sellaisia tietoja, joita ei löytyisi mainituista kirjoista.

Käytännön ongelmaksi muodostui se, että talvipukuisia kurppeloita (pl. arokurppelo) käsiteltäessä useat lähteet tyytyivät mainitsemaan, että räme- ja tundrakurppelot ovat hyvin samannäköisiä ja niitä on vaikea erottaa toisistaan, vaivautumatta kuvaamaan eroja ollenkaan. Tämä asenne aiheettomasti heikentää (väheksyy) myös niitä lähteitä, joissa eroja on käsitelty vakavasti. Lisäksi eroja on joutunut kaivamaan useista lähteistä, jopa valokuvista (tosin jokainen valokuvista päätelty tuntomerkki on löytynyt jostain kirjallisestakin lähteestä). Kuvaavaa on, että yksi helposti todettavissa oleva ero (nokan tyven muoto) on mainittu vain yhdessä, vanhimmassa lähteessä.

Riippumatta siitä, todetaanko Jurmon lintu rämekurppeloksi, on selvityksen edetessä käynyt selväksi, että talvipukuiset räme- ja tundrakurppelot voi erottaa toisistaan ainakin osassa tapauksia, ja tuntomerkit on niin selviä, että ne pystyy erottamaan myös maastossa (vaikka ei välttämättä helposti). Tässä selvityksessä on käsitelty vain niitä tuntomerkkejä, joista tehtiin merkintä muistiinpanoihin. Näiden lisäksi kirjallisuus tuntee muitakin. Se, että jokin tuntomerkki (kuten nokan pituus) ei ole erottava kaikissa tilanteissa, ei saisi peittää sitä, että se on erottava jossain tilanteessa. Kun pukutuntomerkit ovat varsin lähellä toisiaan ja lähinnä sävyeroja, on luonnollista edellyttää tarkkaa havainnointia, tilanteen huomioimista (mm. valo) ja varmuusmarginaalien käyttöä. Silti on harrastajien kannalta vahingollista kuitata erot niin vähäisiksi, ettei niitä voi erottaa maastossa, ja jättää ne kuvaamatta. Erot ovat tunnistamisen kannalta tärkeitä.